

DRINAMENTI BALLADA 1928-BÓL

Protić kapitány igen mokány katonája volt a király hadseregének. Ismerte jól az előírásokat, kemény volt mindenkihez, és a régi fogalmak szerint hőse lehetett volna minden ármádiának, ha magával szemben is olyan kemény, mint beosztottaival szemben.

Az igazság érdekében azt is el kell árulnom, hogy katonái nem imádták Protić kapitányt. Nincs ezen semmi csodálkozni való! A régi idők kaszárnyáiban nem volt fontos, hogy a legénység imádjá tisztjeit. Akik hordtak annakidején kakhiszínú angyalbürt, azok tudják, mennyire igaz ez az állítás.

A közutálat természetesen nem születik csak úgy, magától. Elég volt egy hétig szolgálni nevezett kapitány úr századában, s a legegyszerűbb emberke is meg tudta már határozni gyűlöletének igazi okát.

Protić kapitány véleménye szerint a katonai tudományok iránt pofonokkal lehet legeredményesebben felkeltetni az érdeklődést. Össze tudta szedni a legszörzálhasogatóbb káplárokat, akik élve a kapitány úr serkentő utasításaival, osztogatták is szaporán a pofonokat, hogy csak úgy csattogott a gyakorlótér. Még jó, hogy húszéves korukban sokat kibírnak a legények, és ha adódott is néha egy-egy öngyilkosság, még nem öntött ki medréből a Drina.

Az ilyen jelenségek különben sem zavarták Protić kapitány urat. Éjszakánként harsány riadók ugratták ki ágyukból a holtfáradt újoncokat, kegyetlen vizitek tartották rettegésben a lelkeket, s minden nap hosszú glédában sorakozott a raport, hogy a kapitány úr kitombolhassa büntető indulatait. A fogdának mindig voltak lakói, s a kemény telek során annyi tüdőgyulladásost, inaszakadtat és sérvest egyik garnizon sem szállított a katonai kórházaknak, mint Protić kapitány különítménye. Rettegett nevet szerzett századának. Oktató tisztje, altisztjei csupa büntetésből odavezényelt széplelkek voltak, de még ők is úgy nyilatkoztak róla, hogy szívesebben lennének útéptők az idegenlégióban, mint tiszték, vagy altiszték Protić kapitány századában. Ha valamelyik garnizonban valakit nagyon meg akartak ijeszteni, elég volt kilátásba helyezni az áthelyezést ebbe a különítménybe. A legrakoncátlanabb fenegyerek is rögtön megszelfűlt!

Egy januárvégi napon Protić kapitány irodájába rendelte kiképző tisztjét, Bogiće hadnagyot:

— Holnap délelőtt kilenc órakor a hadosztályparancsnok személyesen jön el, hogy meggyőződjék az egység rendjéről és fegyelméről. Nem bocsátkozom részletekbe, de annyit mondok, hogy ha valami kifogás merül fel az a rangodba kerül. A sorakozót nyolc órára rendezem el! Munkához látni, indulj!

— Igenis, kapitány úr!

A következő percben már az őrmester állt vigyázzban a hadnagy előtt, és hallgatta a katonás utasítást egy lépcsőnyivel sülyesztettebb modorban:

— Azonnal hozzáfogni a takarításhoz. Holnap itt lesz a hadosztályparancsnok, addigra mindennek ragyogni kell. A konyha, az ebédlő-terem, a hálószobák, a folyosók, az istállók, a kocsiszínek... Este a vacsora és a takarodó között tartass elméleti oktatást! Ha a kapitány úr valami hibát talál, előre mondom, jaj lesz neked... És reggel hét órakor sorakozó szemlére. Ott legyen mindenki, az emberek meg az állatállomány is... Megértették? Felépni!

A katonásdi folytatódik tovább, még sülyesztettebb modorban. Nagy pofon kíséretében esik a folyosóra a küldönc. Az őrmester utána mennydörög:

— Szedd össze a szakaszvezetőket és a káplárokat. Öt perc múlva itt sorakozzanak az ajtó előtt. Szaladj, mert a hátadba lövök, te barom!

A legény végigrohan a körleten, s a vészír bejár minden zugot:

— Fusson minden káplár és szakaszvezető, mert az őrmester úr nagyon dühös. Ma még vér folyik, az bizonyos...

Közömbös arcú csillagosok állnak sorfalat az őrmester úr ajtaja előtt. Az őrmester napóleoni képet vágva, kilép a sor elé. Hatáskeltésből végigsétál néhányszor alantasai előtt, majd böszén felüvölt:

— A keserves szentségít ennek a mocskos világnak!

Újabb indulatos lépések, majd újabb üvöltés, mely megfelel az őrmester úr katonai szintjének:

— Keresztüllövöm, leszúrom, kítaposom a beleit...

Csend van, mint a temetőben. Talán még a folyosó faliórája is megállt. Az őrmester valamivel csendesebb hangon megszólal:

— Felvet bennünket a szemét és a piszok, de ti ezt nem látjátok. Vénasszonyok vagytok, és nem katonák... Ingyen zabáljátok a kincstár kenyérét!

Újabb indulatos lépések, majd újabb kitérés:

— ... De majd én rendet csinállok köztetek, hogy a falnak szaladtok mindannyian. Megmutatom, hogy velem nem lehet kukoricázni.

Vadította a sok közömbös pofa és nagyot köpött a padlóra.

— A hadosztályparancsnok holnap szemlét tart a laktanya fölött. A rendért és tisztaságért ti feleltek. A padlók olyan sárgák legyenek, mint a citrom. Az ágyak közötti távolságok milliméterre azonosak legyenek. Ha a takarókban por lesz, megnyúzom a pimaszt, aki nem nézett idejében utána. A szalmazsákok legyenek szegletesek, mint a dohány-csomagok, a fejpárnákat és takarókat simán felfektetni, deszkával kivásalni! Megértettétek?

Tizenkét hang dörren ugyanabban a pillanatban:

— Igenis, őrmester úr!

— A polcokon példás rendet kell teremteni. A nadrág előírásosan összehajtvá, a zubbony úgyszintén. A felrakott ruhákat deszkával kivásalni, hogy egy magasságúak legyenek! Megértettétek?

— Igenis, őrmester úr!

— A lámpákon nem lehet légyiszok. A kiliincsek csillogjanak. Ahol port találok, megnyúdom a szobaparancsnokot!

Következett a folyosó minden kockájának pontos leírása, a lépcsőház minden szöglete, majd az istállók, kocsiszínek, borbély- és szabóműhelyek, végül a konyha, az ebédlőterem, majd a mosókonyha a legőrmesteribb modorosság keretében.

Az őrparancsnok utasítást kapott a laktanya előtti park rendezésére. A fegyvermester fenyegető iskolát kapott a puszkákra vonatkozóan. Az őrmester úr parancsa, miután már rekedtre ordította magát, mindenkit meggyőzött, hogy az egyébként patikatisztaságú kaszánya piszkos és elhanyagolt. Befejezésül az őrmester úr hozzámenydörögte:

— Reggel hatkor sorakozó szemlére. Hétiig tisztelgési gyakorlatok! Megértettétek?

— Igenis, őrmester úr!

Fél óra múlva már olyan volt a kaszánya, mint a megbolygatott méhkas. Még a gyengélkedőket is kizavarták a betegszobából hogy takarítsanak.

Puffogtak a takarók, sercegetek a súrolókefék és az egész század a feje tetején állt. Itt szalmazsákokat cipeltek, amott vízfordók rohantak ész nélkül, és az egymás tetejére rakott padokon serénykedtek az ablakmosók. Az istállók választó oszlopai új szalmafonatokat kaptak, a kocsisok felforgatták a szekeret, nehogy a nagy úr egy tyúkpiszoknyi sarat találjon a kasok alján. A lovászok buzgon csutakolták a lovakat, smirglizték a patkókat, olajozták a patákat. Még a lovak végbelét is kimosták, mert amint mondták, a tábornok úr mindenbe beleütheti az orrát...

Zajlott a konyha, az ebédlőterem, a káplárok vágták a népet, mint a répát, az őrmester káromkodott, az oktatótisztt fenyegetőzött és a hadosztályparancsnok tízperces látogatása akkora problémává nőtt, mint egy kisebb háború. — Jaj az egész különítménynek, ha a tábornok úr valamit kifogásol...

Estére, a még nedves padlóju szobákban iskolát tartottak a szobaparancsnokok. Mindenki megtanulta saját vezetéket és keresztnévét, káplárának, szakaszvezetőjének a nevét, őrmesterének, kiképző tisztjének és minden más csillagot viselőnek a nevét — egészen a királyig. A fejek megteltek keresztelt és nem keresztelt szentek neveivel...

Megtanulták, mit kell felelni abban az esetben, ha a hadosztályparancsnok megkérdi, milyen a legénység ellátása, alkalmaznak-e velük szemben testi fenytést stb. Aki mást mond, mint amit megtanult, az ne várja meg a szemle végét, mert a kapitány úr karóba húztatja.

Amikor már mindenki leesett a lábáról az egésznapis hajsza után, végigsuhant a termeken a takaródó hangja. Az ügyeletes altiszt utasította a kürtöst, a szokásostól egy órával korábban fújja az ébresztőt, mert ami biztos, az biztos. A szobaparancsnokok egymás között is megbeszélték, hogy nem várnak a reggeli kürtszóra, hanem felriasztják a népet egy órával a kürtszó előtt. Jobb egy héttel korábban, mint egy másodperccel később!

Fekete volt még az éjszaka, amikor az ágyukból kiugrasztott legények már törték a jeget a kútnál, hogy mosakodhassanak. — Lótásfutás, vödörök csörömpölése, ajtók csapkodása...

Reggel öt órakor már felsorakozva állt a különítmény az udvaron, szemlére készen. A sor végén a lovak, a kaszárnya egyetlen öszvére, előírásosan szekerek elé fogva. Jöhetett volna már ellenőrzésre akár a király is.

A király ugyan nem jött, de jött helyette az őrmester úr, hogy próbatisztelgést végeztessen. Köpenye hajtókáját széthajtotta, mint egy igazi tábornok, és méltóságteljesen közeledett, tisztelgésre várva. Egészen hadosztályparancsnoknak érezte magát.

A szakaszvezető tisztelgést vezényelt, majd a közeledő őrmester elé vágya magát, keményen jelentkezett:

— Őrmester úrnak jelentem...

— Marha! — rivalt rá az őrmester. — Én most tábornok vagyok, és nem őrmester. Micsoda laza tisztelgés ez? Visszakozz! Újra kezdeni!

A szakaszvezető a sor felé fordult és közvetítette a parancsot:

— Marhák! Az őrmester úr most nem őrmester úr hanem tábornok úr. Jobbra tisztelegj!

Hat órakor, mikor a szemle már úgy meggörbült az átkok súlya alatt mint a sóskifli, megérkezett a kiképző tiszt. Ő is próbatisztelgést akart csinálni, és most az őrmester vezényelt:

— Jobbra tisztelegj!

A fejek jobbra fordultak, a jobb kezek végigsiklottak a puskaszíjkon. Az őrmester odapalántálta magát a hadnagy elé:

— Tábornok úrnak jelentem...

— Megbolondultál? Marha! Én hadnagy vagyok, és nem tábornok!

Az őrmester sem akart jobb lenni a Deákné vásznánál. Jobbra-átot csinált és belemennydörgött a feszesen álló sorba:

— Marhák! A hadnagy úr nem tábornok úr, hanem hadnagy úr!

Hét órára végre a hadnagy is megelégette a próbatisztelgést, és nem bánta volna, ha már megérkezne a tábornok úr.

— Pihenj!

Alig csillapodtak le a megerőltetett inak, amikor állati ordítás harsogott végig az udvaron. Megérkezett Protić kapitány.

— Hol a vezényszó, hadnagy?

Az ordításra újra vigyázzba merevedik az egész udvar. Még a sor végén szomorkodó öszvér is. A kapitány végigrohan a sor előtt, pálcájával minden köpenyt kiporol, minden bakancsot felemeltet, minden talpszeget megszámol. Szidja a hadnagyot, az őrmestert, a szakaszvezetőket, a káplárokat, a legényeket, a lovakat, az öszvért, talán még a szekereket is. A hangulata gyalázatos. Egymagában akkora lármát csap, mint egy úrnapi körmenet. A sorbanállók kékrefagynak, az állatok türelmetlenkednek, de a glédának állni kell egészen a tábornok úr megérkezéséig.

Az őrparancsnok parancsot kap a fegyveres tisztelgés gyakoroltására, mert az őrség már a bejáratnál üdvözli majd a hadosztályparancsno­kot. Előlegpofon csattan a kürtös képén, azzal az ígérettel, hogy főbe lövik, ha nem akkor harsan fel a „vigyázz”, amikor a nagy úr meg­érinti a kilincset. A törzsőrmester rohan a padlásra, és az üdvösségére ígéri, hogy azonnal jelzi, ha a láthatáron megjelenik a barna gépkocsi, amelyet katonasapkás sofőr vezet.

— Aki a parancsot pongyolán hajtja végre, megírhatja végrendeletét. Annak jobb lett volna meg sem születnie!

Kilenc órára élő rettegés a kaszárnya. Mozdulni tilos, mert az idő lassan felengedett, és sár kerülhet a mozgó bakancsokra. Csak a gépkocsi nem akart jelentkezni, bár a kapitány már majd felrobbant mérgében. Az állatok kezdtek unni a parádét, kapáltak, nyerítettek, szóval igen érthetően kinyilvánították, hogy nem szeretik a katonai fegyelmet.

Végre, amikor a kismutató már meghaladta a tizet is, meglendült a tetőn a fehér zsebkendő: — Gépkocsi a láthatáron! A színe barna és katonasapkás vezető ül a volán mögött!

Még egy utolsó próbatisztelgés. A legények léleketüket is visszafotják, a viláért sem mozdulnának meg. Csak az öszvér ingerkedik a kapitánnyal. Kidugja otromba fejét a sorból és fegyelmetlenül nyelvet őlt a haragvó hadfi felé: Prrr prrr, prrr . . .

Szörnyű! Ennyit nem bír el egy igazi katona a király hadseregében. A kapitány odaugrik, és kesztyűs kezével jól pofonverí a fegyelmetlenülkedő félszamarat, az megijed, két első lábát magasba emeli, majd ugrik egy ügyeset hátrafelé. A szekér megreccsen és összeomlik. A pedáns sorban ócska taligamaradvány torzítja az előbb még parádés képet.

— Hej, aki anyagya van . . .

— Mi lesz, ha ezt a tábornok úr meglátja?

— Elvezetni az öszvért, és eldugni a taligát a szérűskertben! Gyérünk, gyérünk, mert rostává lövöm az egész bandát. Nem halljátok, hogy máris túlköli a gépkocsi?

Rohan az épület felé, melyen keresztül a bejárat­hoz lehet jutni. Már látja is a gépkocsit, a színe barna, és katonasapkás sofőr tartja kezét a volánon. Ez csak a hadosztályparancsnok kocsija lehet.

A kocsi a bejárat­hoz áll, a kapitány feszes vigyáz­zállást vesz fel, és jobbkezének kinyújtott ujjai­val megcélozza sapkája ellenzőjét, ahogy a kocsivezető megérinti a kilincset, felharsan a kürt:

— Vigyázz!

A szívverés is megáll, a szemek mereven előreszegeződnek, az őrség bronzaöntött, a kezek keményen markolják a puskatust. Most!

A gépkocsi ajtaja kinyílik, s a kocsiból kigurul egy egyenruhába csomagolt individuum. — Nem a hadosztályparancsnok, hanem Bogdanović káplár, aki most érkezett meg szabadságáról, persze tökrésze­gen.

— Tyű, az anyád ne szült volna erre a koszos világra!

A kapitány magánkívül van. Ráveti magát a vigyorgó részegre, és püföli, tapossa, ahol csak éri. Köpenyegéről lepattan két gomb; egyik

epolettje a földre koppan, de tudomást sem vesz róla. Elfelejt, hogy a hadosztályparancsnok minden pillanatban megérkezhet, s csak rúgja, üti a szerencsétlen flótást, amíg pokrócba nem csavarják, és el nem cipelik a józanító fogdába. A dulakodás nyomán felfröcsen a sár, és a gondosan mosott folyosón sáros lábnyomok mutatják az utat a bejáratról a fogdáig. Súrolhatják ismét a szemlére ha ugyan még van rá idejük...

A kapitány visszarohan az udvarra, és van mit látnia:

Az eltávolított taliga kerekei mély barázdát szántottak az udvar sarában. Széthullott szalmatörek, bokáig sáros bakancsok. Ha ezt a tábornok meglátja, menten összeesik felháborodásában.

A legények semmit sem tudnak a kapu előtt lejátszódott jelenetről, és rendületlenül várják a tábornokot. Ahogy a tépettruhájú, nyakig sáros kiptány megjelenik, kerekre nyílnak a szemek, de csak egy pillanatra. A következő percben végigfut az arcokon a vigyor.

A kapitánynak leesik az álla. Ezek most rajta röhögnek. Ez nem maradhat megtorlás nélkül: — Az anyátok úristenit! — A kapitány vezényel:

— Első sor két lépést előre indulj!

A sok elsősoros tesz két kemény lépést előre.

— Első sor hátra arc!

A legények megfordulnak, és a két sor most szemben áll egymással.

— Század feküdj!

A sorok a sárba omlanak.

— Visszakozz!

A sártenger felemelkedik.

— Feküdj!

A pocsolya elvesz a pocsolyában.

A pontos végrehajtás bántja a dühöngő kapitányt. Ő büntetni akar, ökleivel akar büntetni, de nincs kit. Még a hadnagy is mozdulatlanul fekszik a sárban, kire csapjon hát, kit taposson?

Szeme százszor is végigfut a katonákon, s végül megakad egy legényen. A kürtös arca nem sáros. Ez a gazember bizonyosan ki akarja őt játszani.

— Megállj, gazember!

Az épület felől három egyenruhás személy lassú léptekkel közeledik a sárbanfekvő különítményhez. Köpenyük hajtókája piros, vállukon tábornoki aranyfonatok. A kapitány nem látja őket, a kürtös nem jelezhetette érkezésüket, hisz a haragvó hadfi éppen az ő hátán dühöng, ugrándozik. Tárgyilagos kérdés szól bele a fékeveszett táncba:

— Mi történik itt, kapitány?

A dühöngő felkapja fejét, és felismeri a tábornoki rangjelzéseket. Hangja a torkába szorul. Az udvar szemetes, kocsikerekkel felvagdalt, a kincstári ruhák feketék a sártól, tisztelgést nem vezényelt senki sem, s ő — a laktanya atyja — most katonáinak hátán járja buta táncát...

A tábornok hangja hűvös és vészajtósló, ahogy megismétli:

— Mi történik itt, kapitány?

(Ó, bárcsak leszakadna az ég, és agyonsújtaná ezeket a hideg tábornokokat!)

Csend, kétségbeejtő síri csend. Mintha minden meghalt volna a csatáros udvaron... Vagy mégsem? A szérűskert felől tompa robaj dübörög. Ott valami él, onnan valami idetart...

... Kinyújtott lábakkal, mint egy szilaj versenyparipa, rohan elő a megsértett öszvér. Patái dobálják a sarat, otromba nyelve kilóg, orryukaiból párafelhő gomolyog.

Elrohan a sárbaágyazott sor, a kövémeredt kapitány és a faarcú tábornokok előtt, s kiszakad szájából az artikulátlan számórordítás:

lááá... iááá... iááá...

